

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ТА ЇЇ СОЦІАЛІЗАЦІЯ

Л.О.Сухіх, кандидат філософських наук, доцент;

Є.М.Толстенко, головний редактор газети «Сільський інженер»

Метою статті є дослідження важливого питання що до взаємовідносин особистості та суспільства. Ця тема хвилювала мислителів з того часу, як виникло суспільство. Але й до теперішнього часу людство не запропонувало однозначної відповіді на це питання. Те, що особистість залежить від суспільства, зрозуміло. Вона просто не може існувати без нього. Але чи володіє вона будь-якими незалежними рисами? І чи існує зворотній вплив? Якщо да, то в якому ступені вона може змінювати суспільне життя?

Ключові слова: особистість, соціалізація, сенс життя, сутність людини, теорія особистості, індивід, індивідуальність, свобода, демократія, суспільство.

Особистість є об'єктом вивчення ряду гуманітарних наук, насамперед філософії, психології та соціології. Філософію проблема особистості цікавить у широкому історико-теоретичному плані. Вона намічає підходи до вирішення існуючих «вічних» питань. Філософія займається дослідженням сенсу життя, сутності людини, а також загальних закономірностей її розвитку як біологічної, так і соціальної істоти (цілі, ідеали, шляхи їх досягнення). Таким чином, філософію цікавить особистість з точки зору її становища у світі як суб'єкта діяльності, пізнання і творчості.

Поняття особистості відноситься до числа найбільш складних у людинознавстві. У багатьох слов'янських мовах з давніх давин вживається термін «лік» для характеристики зображення обличчя на іконі. У європейських мовах слово «особистість» сходить до латинського поняття «персона», що означало маску актора в театрі та соціальну роль людини, як якусь цілісну істоту. У східних мовах, таких як китайська чи японська, слово «особистість» пов'язують не тільки з обличчям людини, але навіть більшою мірою з його тілом. В європейській традиції обличчя розглядається в опозиції до його тіла, так що обличчя символізує душу людини, а для китайського мислення характерне поняття "життєвість", куди входять і тілесні, і духовні якості індивіда.

Можна виділити чотири теорії особистості:

1. Біологізаторська. За даної теорією кожна особистість формується і розвивається відповідно до її вроджених якостей і особливостей, соціум не грає при цьому особливої ролі.

2. Соціологізаторська. Особистість це продукт, який повністю формується тільки в ході соціального досвіду, біологічна спадковість не грає при цьому значної ролі.

3. Психологічна теорія Фрейда. Особистість це сукупність бажань, імпульсів, інстинктів.

Фрейд окреслив таку структуру особистості:

а) « Ід » (« воно») – несвідома поведінка особистості . Це інстинкти , потреби , які особистістю усвідомлюються .

б) « Его» («Я») - це усвідомлення людиною самої себе , своїх бажань і потреб.

в) « Суперего » - усвідомлення людиною норм і правил суспільства.

З теорії Фрейда випливає висновок: особистість - це істота суперечлива. Конфлікт між несвідомою поведінкою і нормами суспільства сприяє самореалізації та розвитку особистості.

4 . Ідонічна теорія Г. Юнга . Особистість це система реакцій на різні стимули зовнішнього середовища. Головним мотивом поведінки людини є прагнення отримати задоволення або уникнути неприємностей , страждань і болю. Це означатиме, що поведінкою людини можна управляти , пропонуючи за певні дії винагороду .

З кожній з цих теорій можна посперечатися. У данній статті нас, поперше, цікавить поняття « становлення особистості» , таким чином робимо висновок , що особистість формується в процесі життєдіяльності , а не набувається при народженні.

Отже, простежимо шлях від народження до формування особистості. Перший етап - людина . Це загальнородове поняття , сукупність фізіологічних і психологічних особливостей, що відрізняють людську істоту від інших живих істот.

Другий етап - індивід . Це конкретний представник людського роду .

Третій етап - індивідуальність. Це сукупність фізичних , психічних , зовнішніх особливостей , що відрізняють одного індивіда від іншого. У процесі росту у дитини формується характер , який залежить від зовнішнього і внутрішнього світу . Залежно від цих факторів дитина росте спокійною або неврівноваженою (психічні особливості) , здоровою або хворою (фізичні особливості) , гарною або з дефектами (зовнішні особливості) .

І , нарешті , четвертий етап - особистість. Це соціальна сутність людини, сукупність соціальних характеристик , які з'являються в ході соціального досвіду .

Особистість формується і розвивається в процесі життєдіяльності , тобто набуває певного соціальног досвіду.

У цьому контексті необхідно виділити найбільш загальні фактори , що впливають на розвиток особистості:

1 . Біологічна спадковість - вона створює споконвічну відмінність особистості від інших членів суспільства , надає додаткові можливості або обмеження для розвитку тих чи інших якостей особистості .

2 . Фізичне оточення означає , що особливості у поведінці людей багато в чому визначаються особливостями клімату , географічного простору природних ресурсів та організації простору.

3 . Культура суспільства.Кожне суспільство надає всім своїм представникам особливі культурні зразки , мову , цінності , - які інші суспільства запропонувати не можуть.

4 . Груповий досвід - у результаті взаємодії та спілкування з іншими людьми людина освоює безліч соціальних ролей , а також формує власний «Я - образ».

5 . Індивідуальний досвід - це сукупність почуттів , емоцій , вражень та подій , що їх пережила особистість. Індивідуальний досвід унікальний і неповторний.

Поняття особистості висловлює соціальну сутність людини. Особистість - це суб'єкт діяльності , що має певну свідомість , самосвідомість , світогляд ; який відчуває на собі вплив суспільних відносин і водночас осмислює свої соціальні функції , своє місце в світі як суб'єкта історичного процесу. У світі немає більш індивідуалізованого об'єкта , ніж людина: скільки людей, стільки й індивідуальностей. Кожна людина володіє індивідуальними особливостями пам'яті, уваги , мислення тощо. Людина стає особистістю завдяки самопізнанню , яке дозволяє вільно підпорядкувати своє « Я » моральному закону.

Коли народжується особистість , що цьому сприяє або перешкоджає ? Вочевидь, що до новонародженої дитини термін "особистість " не застосовуємо, хоча всі люди з'являються на світ як індивіди і як індивідуальності. Під останнім розуміється те , що в кожній новонародженій дитині неповторним чином закарбувалася вся його передісторія. Це відноситься і до вроджених особливостей, біохімічних реакцій , фізіологічних параметрів , готовності мозку до сприйняття зовнішнього світу і ін.

Уже в животі матері дитина відчуває . Мати вступає у відносини з ним , з'єднує його з миром , готує передумови для його зв'язків з майбутнім середовищем. У нього розвивається нервова система , ембріон реагує на біль , відсторонюється від світла , що направляється на живіт матері. Пізніше виникає орган смаку , ембріон починає чути гучні крики , «лякається» , «сердиться » , реагує на слова і ласки , на настрій матері. Іншими словами, багато передумов особистісного розвитку закладаються вже у внутрішньоутробному періоді.

«Криза народження» має не тільки фізіологічне значення , але багато в чому визначає параметри психічної діяльності дорослої людини.

Отже, новонароджений вже є яскравою індивідуальністю , і щодня його життя збільшує потреба в різноманітних реакціях на навколишній світ. Плачем і криком дитина дає знати про свої незадоволені потреби . Індивідуальність дитини наростає до дворічного віку , в якому підвищується інтерес до світу й освоєння власного «Я». Саме в цей період і проявляються перші риси особистісної поведінки , коли дитина потрапляє в ситуації вільного вибору.

Подальший розвиток особистості пов'язан із «проходженням» інших вікових періодів і , з іншого боку , - з особливостями розвитку дівчаток і хлопчиків , дівчат і юнаків. Вік, стать , професія , коло спілкування , епоха - усе це формує особистість. На життєвому шляху можливі злети і падіння ,

рубежами в житті стають відрив від батьківської родини , створення власної сім'ї, народження дітей і т.д.

Отже, становлення особистості відбувається в процесі засвоєння людьми досвіду і ціннісних орієнтацій даного суспільства, що називається соціалізацією.

Бердяєв Н.А. писав: «Як образ і подоба Бога людина є особистістю». Особистість слід відрізнити від індивіда . Особистість є категорія духовно-релігійна , індивід же є категорія натуралістично - біологічна. Індивід є частина природи і суспільства. Особистість не може бути частиною чогось ...»[1,с.145].Однак важко погодитися з його висловлюванням , бо вона призводить до заперечення соціального характеру і соціальної обумовленості особистості.

Сила волі і сила духу особистості , її моральна доброта і чистота не можуть реалізовуватися ніяким іншим способом , як тільки в реальній практичній діяльності і в певних соціальних умовах. Вчинки людини є найважливішим чинником, що характеризує особистість. Це не слова, а справи людини , і навіть у священному писанні не випадково йдеться про відплату «кожному по справах його ». І коли справа доходить до реальних вчинків, людина розуміє , як важко і тяжко бути особистістю , бути вільним , чесним , принциповим.

Соціальна особистість , постає як система соціальних ролей людини в різних групах , думкою яких він дорожить. Всі форми самоствердження у професії , громадської діяльності , дружбі, коханні , суперництві і т.д. формують соціальну структуру особистості .

Говорячи про становлення особистості та її соціалізації , необхідно акцентувати увагу на одній з основних філософських категорій , що складається з можливості особистості мислити і діяти у відповідності зі своїми уявленнями і бажаннями , а не внаслідок зовнішнього або внутрішнього примусу.

У філології термін « свобода » сходить до санскритського кореня, що означає « улюблений ». «Живи вільно або помри » - так звучить девіз американського штату Нью- Хемпшир , в якому укладено досить глибокий зміст .

Суттєвою характеристикою свободи є і внутрішня визначеність . Ф. М. Достоевський вірно зауважив з цього приводу: « Людині треба одного тільки самостійного бажання , чого б ця самостійність не варта була , і до чого б не привела »[2,с.381]. Людина не прийме ніякій суспільний устрій , якщо він не врахує вигоди людини бути особистістю і мати свободу для її реалізації.

Виділяють кілька моделей взаємовідносин особистості і суспільства в зв'язку з поняттям «свобода» та її атрибутів.

По-перше , найчастіше це відносини боротьби за свободу , коли людина вступає у відкритий конфлікт з суспільством , добиваючись своїх цілей за всяку ціну. Але це дуже складний і небезпечний шлях , він чреватий тим , що

людина може втратити всі інші людські якості і, вплутавшись в боротьбу за свободу, потрапити в ще гірше рабство.

По-друге, це втеча від світу, коли людина не зможе знайти свободу серед людей, коли людина біжить до монастиря, в скит, в себе, у свій «світ», щоб там знайти спосіб вільної самореалізації.

По-третє, людина адаптується до світу, жертвуючи чимось у своєму прагненні здобути свободу. Вона іде в добровільне підпорядкування для того, щоб знайти новий рівень свободи в модифікованій формі.

Можливий, звичайно, варіант відомого збігу інтересів особистості і суспільства в набутті свободи, що знаходить вираз у країнах з розвиненими формами демократії. Якщо раніше свобода сприймалася як відсутність примусу з боку держави, то до середини ХХ століття стало очевидно, що поняття свободи повинно бути доповнено ідеєю регулювання діяльності людей. Суть справи в тому, що держава повинна це робити не методами насильства і примусу, а за допомогою економічного механізму і суворого дотримання прав людини.

На рубежі ХХ - ХХІ століть світ вступив у смугу дивного перелому, коли багато традиційних способів буття людини потребують значної корекції. Прогнозується посилення явищ нестабільності багатьох фізичних і біологічних процесів, зростання феномена непередбачуваності соціальних і психологічних явищ.

У цих умовах бути особистістю не блага побажання, а вимога розвитку людини і людства. Брати на себе тягар особистості і загальнолюдських проблем - єдиний шлях виживання і подальшого вдосконалення людини. Він передбачає розвиток найвищого ступеня відповідальності.

Необхідно відзначити, що соціальний простір для багатьох наших сучасників є розірваним, антигуманним, антисоціальним, закритим і збитковим для особистості.

Одне з важливіших питань ХХ і початку ХХІ ст. - питання про сенс людського існування, про цінність кожного людського життя. Реальність така: все більш поглиблюється основне протиріччя сучасної цивілізації, суть якого виражається в збільшуваному розриві між рівнем постійно зростаючих потреб особистості на гідне життя, самореалізацію своїх життєвих сил і обмеженими можливостями їх реалізації в межах існуючого соціального простору.

Поглиблення цього протиріччя веде до деградації особистості, до посилення її апатії і розпачу, до зміцнення помилкових цінностей в її духовному сенсі, що і є, в кінцевому рахунку, причиною передчасної її загибелі або асоціальної поведінки. Мільйони людей у всьому світі не відчувають задоволення від прожитого життя, оскільки не змогли знайти свого місця в ньому, і всі їхні сили були витрачені на заробляння грошей. У результаті втрачається сенс людського існування.

Поглиблення протиріччя між особистістю та суспільством - одна з важливіших причин розбалансованості соціального простору, що таїть у собі

ще більш можливостей наростання соціальних вибухів і катастроф. Пошук шляхів захисту життєвих сил людини, її честі та гідності - одна з кардинальних проблем, яка стоїть сьогодні перед людством. Від її вирішення багато в чому залежать темпи соціального прогресу, цінності та духовні принципи майбутнього.

Однак дуже важливо підкреслити, що особистість - не тільки продукт суспільних відносин, вона не тільки вбирає до себе норми і цінності соціального оточення в процесі соціалізації; вона, по-перше, робить це кожен раз в специфічній формі залежно від наявного творчого потенціалу; по-друге, вбираючи соціальний вплив і розкриваючи свої життєві сили, формує волю, переконання, свій внутрішній світ, робить зворотний вплив на соціальний простір, перетворюючи його відповідно до вироблених цінностей.

Не можна в цьому сенсі не погодитися з Л.П. Буєвою, що відзначає, що розгляд детермінованості людини об'єктивними показниками донині нерідко виглядає як «запрограмованість» людини буттям, це майже не залишає місця «для вільного саморозвитку, самореалізації особистісного потенціалу» [3, с.124-130]. Поділяємо думку тих дослідників, які вважають, що підхід, орієнтований на цілісність особистості, маємо розуміти як єдність біологічного і соціального.

У ХХІ в. дуже важливо, нарешті, визнати просту істину: люди приходять у світ з різними потенціалами, творчими можливостями, обдарованістю, талантом. Ідея ця йде від Аристотеля, Фоми Аквінського, але, кому б вона не належала, вона незаперечна. І сьогодні проблема є в тому, щоб навчитися вимірювати різницю цих творчих потенціалів, своєчасно виявляти різноспрямованість творчої обдарованості з дитинства і створювати умови (соціальні та особистісні) для найбільш повної їх реалізації на благо суспільства.

Сьогодні піраміда соціального устрою перевернута. Нерідко, образно кажучи, суспільством керують люди, які мали б керувати автобусом, а ті, які могли б управляти суспільними справами, творити науку, мистецтво, музику, часто виявляються не при справах.

Філософія «маленької людини», здатної на все, якщо створити їй умови і дати роль або функцію, себе вичерпала. Вона завела цивілізацію в глухий кут, в нікуди.

Кожна особистість повинна вибрати свою роль, функцію, але ніхто не знає, які вони. Вибір робить кожна людина. Суспільство тільки створює можливості для свободи вибору і допомагає людині гідно пройти свій життєвий шлях. Організація суспільства, що позбавляє особистість свободи вибору, можливості реалізувати себе, захистити життєвий сенс існування не тільки недоцільна, неконкурентоспроможна, але й вибухонебезпечна, а тому безперспективна. Елітарність в організації громадських інститутів - поняття не соціальне а більшою мірою виховне, педагогічне.

Кожна людина реалізує те , що в ній закладено природою , і не більше. Якщо ж закладено більше , то це стає не тільки його особистим надбанням , а й благом для всіх.

У процесі соціалізації особистості все в більшій мірі зростає роль технологій саморозвитку особистості , коли сама людина може вибирати свій життєвий шлях і відповідати за свої дії в світі , що і звертає людину до її самосвідомості .

Людина може зробити своє життя свідомим , по-перше , за допомогою того , що ми даємо життя (в сенсі нашої творчої роботи); по-друге , за допомогою того , що ми беремо від світу (в сенсі переживання цінностей); по-третє , за допомогою позиції , яку ми займаємо по відношенню до долі , яку ми не в змозі змінити . Відповідно до цього виділяються три групи цінностей : цінності творчості , цінності переживання і цінності відносин .

Таким чином , для затвердження сенсу людського існування і нової парадигми суспільного розвитку майбутнього збалансованого та гармонійного розвитку світу, необхідно досягнення єдності об'єктивних і суб'єктивних факторів , що взаємодіють у процесі розвитку особистості. Якщо спробувати сьогодні вибудувати модель збалансованого гармонійного розвитку світу , то схематично вона може бути представлена у вигляді декількох тенденцій , де вектор розвитку поступово зміщується зі стану сьогодишнього у бік закономірностей та принципів майбутнього.

На наш погляд , це контури нової парадигми суспільного розвитку цивілізації в XXI ст. Стає очевидним , що в центр всіх суспільних змін висувається особистість , яка , нарешті , має отримати великі можливості для реалізації своїх сутнісних сил. Інакше вона не тільки не стане господарем , відповідальним за все, що відбувається на Землі , а й зруйнує своїм негативним зарядом світ , який стає все більш крихким .

Головне в захисті особистісних сил - утвердження людини - власника , що розпоряджається результатами своєї праці і тоді відповідає за все, що відбувається навколо. За цієї умови можливо і громадянське суспільство , яке ставить під свій контроль державу , політичну владу і перетворює її в інтелектуальний центр управління суспільними справами.

Тим часом рішення цих проблем поки що не має достатнього соціологічного забезпечення , сучасної соціологічної теорії особистості , технологій її мотивації до праці і життя в цілому, до гідної поведінки . До розробки наукомісних технологій соціалізації людини та її сутнісних сил соціологія управління тільки приступає . Але вони сьогодні не затребувані політичною владою , яка виключає особистісний потенціал з механізму свого цивілізаційного розвитку. В умовах інформаційної та управлінської революцій соціалізація особистості , її мотивація до діяльності , поведінка в соціальних організаціях , в системі владних відносин - одна з актуальних проблем науки і влади , можливо , навіть їх суть .

Говорячи про особистість , як про відносно самостійного і активного учасника суспільного життя , необхідно зупинитися на її політичній соціалізації .

У нормальному , цивілізованому суспільстві політика здійснюється для людей і через людей. Яку значну роль не відігравали б соціальні групи , масові суспільні рухи , політичні партії , в остаточному рахунку її головним суб'єктом виступає особистість , бо самі ці групи , рухи, партії та інші громадські та політичні організації складаються з реальних особистостей, і тільки через взаємодію їх інтересів і волі визначається зміст і спрямування політичного процесу , всього політичного життя суспільства.

Активна участь особи в політичному житті суспільства має багатопланове значення .

По-перше , через таку участь створюються умови для більш повного розкриття всіх можливостей людини; для його творчого самовираження, що, в свою чергу, складає необхідну передумову найбільш ефективного вирішення суспільних завдань. Так , якісне перетворення всіх сторін життя припускає всіляку інтенсифікацію людського чинника, активну і свідому участь в цьому процесі широких народних мас. Але поза демократією, довірою і гласністю стають неможливі ні творчість , ні усвідомлена активність , ні зацікавлена участь .

По-друге , загальний розвиток людини як суб'єкта політики є важливою умовою тісного зв'язку політичних інститутів з цивільним суспільством , контролю за діяльністю політико- управлінських структур з боку народу , засобом протидії бюрократичним відхиленням у діяльно апарату управління , відділення функцій управління від суспільства.

По-третє , через розвиток демократії суспільство задовольняє потребу своїх членів брати участь в управлінні справами держави.

Отже , первинним суб'єктом політики є особистість (індивід). Проблема особистості має в політичній науці щонайменше три головні аспекти:

- Особистість як індивідуальні психофізіологічні особливості людини, її специфічні звички , ціннісні орієнтації , стиль поведінки і т.п. При аналізі особистості під цим кутом зору основна увага зазвичай приділяється політичним лідерам , від індивідуальних особливостей яких залежить велика політика .

- Особистість як представник групи: статусною , професійною , соціально- етнічної , класової , еліти , мас і т.п. А також як виконавець певної політичної ролі.

- Особистість як відносно самостійний , активний учасник політичного і громадського життя , що володіє розумом і свободою волі.

Кожна людина має в своїй психічній організації всілякі зачатки характеру , яким обставини не завжди надають випадок виявитися. А раз вони отримали застосування, негайно ж утворюється більш-менш нова особистість . Саме цим пояснюється те , що в епохи великих релігійних і

політичних криз спостерігають такі миттєві зміни в характері , що здається, ніби все змінилося: вдачі , ідеї , поведінка людей .Але дуже рідко буває , щоб це було надовго. У силу цих задатків характеру , які приводяться в дію відомими винятковими подіями , діячі великих релігійних і політичних криз здаються нам вищими істотами , хоча насправді в них прокинулися завдатки характеру , дані спочатку всім , відповідно зі сформованою ситуацією .

Здається, що вплив обставин на людину достатньо глибокий , але зміни виявляються незначними . Голод може привести людину до озлоблення, але чи означає це , що його звичайний характер остаточно змінився?

Досліджуючи різні чинники (у тому числі і політичні) , здатні діяти на психічний устрій особи і цілих народів , можемо констатувати , що вони діють деякі сторони характеру , але ні скільки не зачіпають основних його рис , або зачіпають лише шляхом тривалих спадкових накопичень (у протягом століть).

Політична соціалізація - це насамперед вступ особистості в світ політики : формування політичних уявлень , орієнтацій і установок , придбання навичок політичної участі , вростання в певну політичну культуру.

Особливо сильний вплив на процес соціалізації надають переломні періоди суспільного розвитку. Деякі події - війни , економічні кризи , внутрішні революції , досягнення політичної незалежності - міцно впливають на зміну політичних поглядів людей.

Політична соціалізація здійснюється двома основними шляхами. Перший - це передача новим поколінням політичного досвіду попередніх поколінь. Другий шлях - це придбання особистістю нових, раніше невідомих політичних знань , засвоєння нового , раніше невідомого політичного досвіду.

Виходячи з викладеного вище , можна визначити особистість як індивідуальне прояв сукупності суспільних відносин , соціальну характеристику людини.

Особлива увага при дослідженні особистості як суб'єкта суспільних відносин, приділяється внутрішнім детермінантам її соціальної поведінки.

Суспільні функції особистості та права і обов'язки по відношенню до інших учасників соціальної взаємодії , визначають її соціальний статус , тобто той набір дій і відповідних умов для їх виконання, які закріплені за даним соціальним статусом особистості , що посідає певне місце у громадській структурі .

Суспільство стежить , щоб особистість справно виконувала свої ролі , суспільні функції , для чого наділяє її певним соціальним статусом. В іншому випадку , воно ставить на дане місце іншу особистість , вважаючи , що вона буде краще справлятися з громадськими обов'язками , принесе більше користі іншим членам суспільства , що грає в ньому інші ролі .

Всі різноманітні види діяльності і цілі в сукупності створюють свого роду систему орієнтування особистості на довгострокову перспективу. Виходячи з цієї перспективи, індивід вибирає відповідну життєву стратегію (загальний напрямок життєвого шляху).

Вибір тієї чи іншої життєвої стратегії залежить від трьох основних чинників:

- об'єктивних соціальних умов, які суспільство (держава) може надати особистості для її самореалізації;

- приналежності індивіда до тієї чи іншої соціальної спільності (класу, етносу, соціальному прошарку і т. д.); соціально-психологічних якостей самої особистості.

Наприклад, більшість членів традиційного або кризового суспільства, в яких проблема виживання є головною, змушені дотримуватися стратегії життєвого благополуччя.

У демократичному суспільстві з розвиненими ринковими відносинами найбільш популярною є стратегія життєвого успіху.

У соціальному суспільстві (державі), в якому для переважної більшості громадян вирішені основні соціальні проблеми, вельми привабливою може бути стратегія життєвої самореалізації. Життєва стратегія може бути обрана індивідом раз і на все життя, а може змінюватися в залежності від тих чи інших обставин.

Висновки.

Простір для вільної соціальної дії особистості дуже невеликий, отже й можливість впливу на історичні процеси також незначна. Крім того, він залежить від соціального статусу особистості, суспільного стану, який вона посідає. Кожний конкретний індивід має свою сферу впливу, а отже, й свою міру відповідальності перед суспільством за свої дії.

Література

1. Бердяев Н.А. СENSE історії. - М., 2000, с. 145.
2. Достоевский Ф. М. Собрание сочинений в 15-ти томах. - Т. 11. - Ленинград: «Наука», Ленинградские отделение. - 1993. - 381с.
3. Буева Л. П. Феномен социальных потрясений // Вестник аналитики. - М.: МГУ, 2011. - № 2 (44). - С. 124-146.

СТАНОВЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ И ЕЕ СОЦИАЛИЗАЦИЯ

Л.А.Сухих, Е.Н.Толстенко

Целью статьи является исследование важнейшего вопроса о взаимоотношениях личности и общества. Эта тема волновала мыслителей со времен возникновения общества. Однако и на сегодняшний день человечество не предложило однозначного ответа на этот вопрос. То, что личность зависит от общества, понятно. Она просто не может существовать без него. Но обладает ли она какими-либо независимыми характеристиками? И существует ли обратное влияние? Если да, то в какой степени личность может изменить общественную жизнь?

THE FORMATION OF PERSONALITY AND ITS SOCIALIZATION

L.A.Suhih, E.N.Tolstenko

The purpose of the article is a research of a very important question about the mutual relations of personality and society. This theme has been disturbing thinkers since the origin of society. But also up to today's time humanity did not offer a decisive answer for this question. That fact that personality depends on society is clear. It simply can not exist without it. But does it have any independent lines? And is there a feed-back between them? If the answer is « yes» – than how personality can change public life?